

I,í-kuckó

Szirenázzunk í hanggal, majd nínó-nínó... kiáltással!

Mondogassuk előbb lassan, jól artikulálva, majd gyorsulva:

- ninini-nonono-ninini-nonono...
- jilili-jololo-jilili-jololo...
- tiriri-tururu-tűrürü-tiriri-tururu-tűrürü...

Ejtsük tisztán a következő ikerszavakat, szópárokat, majd mondjuk az egész szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként:

- icipici
- incifinci
- iciripiciri
- icike-picike
- icurka-picurka

Felelgető

Páronként mondják egymásnak a felelgetőket a gyerekek: a kérdést az egyik, a választ a másik gyerek! Tiszta ejtéssel, nyugodt tempóban, majd ismételve és gyorsítva a tempót:

– Mit iszol?	– Vízet.
– Mit eszel?	– Kiflit.
– Mit kérsz még?	– Semmit.
– Kit hívsz meg?	– Valakit.
– Mégis, kit?	– Akit ismerek.

A csúfolódás nem szép dolog, mégis gyakori. Népi mondókáink között is elég szép számmal akad csúfoló. Mint ez a samáracsúfoló, majd a következő osztálycsúfoló. Ha csak játszunk vele, már nem is olyan éles, inkább mulatságos.

Mondogassák a párok a számárcsúfolót párbeszédesen! Az első sort az egyik, a második sort válaszként a másik gyerek:

- I, á, nagy számár.
- Mégis iskolába jár.

Szamárkórus

Ismételjük meg a mondókát kiszámolóként, amivel négy számárcsapatot választunk (egy csapat 6-8 fős lehet)! A számolást most is negyed értékenként végezzük:

I, á, nagy számár,	□	tá-tá ti-ti-tá
mégis iskolába jár.	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

A számárcsapatok olvassák el az *Első osztály i, i, i* kezdetű mondókát, és adják elő együtt ritmikus szövegmondással, szereposztással (szóló-kórus, párbeszédvariációk)! Hallgassuk meg a négy számárkórust!

Majd osszuk ki a csapatok között a sorokat, és egymásra feelve mondják felváltva, kórusban, soronként a mondókát! Ritmusa a következő:

<u>E</u> lső osztály <u>i</u> , i, i,	□	tá-tá tá-tá ti-ti-tá
<u>m</u> ásodik osztály <u>b</u> icikli,	□ □	ti-ti-tá tá-tá ti-ti-tá
<u>h</u> armadik osztály <u>k</u> iskirály,	□ □	ti-ti-tá tá-tá ti-ti-tá
<u>n</u> egyedik osztály <u>n</u> agy számár.	□ □	ti-ti-tá tá-tá ti-ti-tá

ISKOLA, MŰHELY

Mit hoz az iskola...

Első osztály i, i, i, második osztály bicikli... – mit hoz még az iskola három i-vel? Keressünk olyan szavakat, szókapcsolatokat, amelyekben három i hangot hallunk – pl. ribizli, kinyitni, bikini, kis kifli, kis csitri, nincs hiszti...

Kereshetünk olyanokat is, amelyekben legalább két i hang van a végén, a kezdőhang lehet más – pl. cukkini, kolibri, stanikli, sós kifli, kék frizbi, dumcsizni...

A szógyűjtés segítségével alakítsuk át a mondókát úgy, hogy kicseréljük a rímshavakat. Pl.:

Első osztály ribizli,
második osztály nincs hiszti,
harmadik osztály sós kifli,
negyedik osztály stanikli.

Mindezt az előző csoportok csoportmunkában is végezhetik, majd előadhatják az új mondókájukat.

Csizmadiaműhely

Eszközigeny: Ritmushangszerek, számítógép, digitális tábla

Maradhatnak együtt a csoportok, de most nem szamarak lesznek, nem is iskolás diákok, hanem csizmadiák. Tudják-e a gyerekek, ki a csizmadia? Mi a munkája? Mit csinál? Hogyan néz ki egy csizmadiaműhely? Milyen hangok hallatszanak munka közben? (kopácsolás)

A négy csoport most egy-egy családi csizmadiaműhely lesz. Olvassák el a gyerekek a *Jákobnak volt hat fia* kezdetű mondókát, és alakítsanak belőle hangjátékot, ritmikus szövegmondással, kopogással, kopácsolással, amihez különböző eszközöket, ritmushangszereket is lehet használni! A hangjátékhoz nem a csizmakészítés munkálatait kell mozdulatokkal utánózni, hanem a hangokkal, ritmikus hanghatással kell műhelyhangulatot teremteni.

Párhuzamosan készüljenek a csoportok, majd adják elő egymásnak a hangjátékokat!

A mondóka ritmusa a következő:

<u>J</u> ákobnak volt <u>h</u> at fia,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
<u>m</u> ind a hat <u>c</u> sizmadia:	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
<u>D</u> ini, Dani, <u>D</u> ániel,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
<u>S</u> imi, Samu, <u>S</u> ámuel.	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

A műhelyhangulat után kukkantsunk be egy csizmadia- és egy cipésműhelybe a *Csizmadiák, cipészek* című tankockán! Egy idős csizmadiamester a munkáját is bemutatja egy rövid filmrészleten.

Kattints ide!

Majd alkossanak a csoportok élőképeket, mintha egy-egy csizmadiaműhelybe tartoznának, és lefényképeznék őket valaki!

IDŐKÉPEK

Születés-évkör

Eszközигény: Székek, szókártyák, bluteck, tárgyképek

Jákobnak volt hat fia. Soroljuk a neveiket! Mind a hat csizmadia. De vajon mikor születtek? Jákob számon tartotta-e a születésnapjukat?

Kinek mikor van a születésnapja? Melyik hónapban?

Alkossunk tizenkét székből egy nagy kört, és minden székre tegyük rá egy-egy hónap nevét (szókártya) és/vagy jelét (tárgy, tárgykép). Pl.:

január: meleg sapka

február: álarc

március: hóvirág/ibolya

április: fecske/gólya

május: bodza/cseresznye

június: fagyi

július: úszógumi

augusztus: kenyér

szeptember: iskolatáska

október: színes levelek

november: esőkabát

december: fenyőág

Majd a gyerekek helyezkedjenek el a mögé a szék mögé, amelyik hónapban születtek! Az évkör így megmutatja a születésnapunkat.

Kerek egy ég alatt

Foglaljunk helyet, és olvassuk fel a gyerekeknek a *Kerek egy ég alatt* kezdetű mondókát, mint egy találós kérdést! Mi lehet ez? – Hallgassuk meg a gyerekek válaszait! Majd kérdezzünk rá azokra a részletekre, amire nem válaszoltak! Pl.: Mi lehet a három aranyalma?

Végül foglaljuk össze a választ: a kerek istenfája az év, az esztendő. Tizenkét ága a tizenkét hónap. Ötvenkét virága ötvenkét hét (ennyi hét van egy évben). A három aranyalma pedig a három legnagyobb keresztény ünnep: a karácsony, a húsvét és a pünkösd.

Időképböngésző

A mondóka az időről szól, az esztendőnek állít ilyen szép kerek időképet.

Nézzük meg, hogy a nyitó oldalpár (58–59. o.) milyen időképet mutat! Milyen időnek fedezzük fel a nyomait, jeleit? (napkorong, esőcseppek, hópolyhek)

Milyen időben vehetjük elő nyugodtan a biciklit? Milyen időben veszélyes biciklizni? (erős szél, vihar, jeges út stb.)

Amikor nyugodtan biciklire ülhetünk, azt úgy is mondhatjuk: ideje van a biciklizésnek.

Mire mondhatjuk még, hogy itt az ideje? Folytassuk az alábbi mondatot többféleképpen:

Ideje van annak, hogy...

Majd alkossunk mondatokat az évszakok szerint:

Tavasszal ideje van a/az... (palántázásnak...)

Nyáron ideje van a/az... (pancsolásnak...)

Ősszel ideje van a/az... (iskolakezdésnek...)

Télen ideje van a/az... (hógolyózásnak...)

Ideje

Minek van még ideje? Megtudjuk Miklya Zsolt *Ideje* című verséből. Olvassuk fel a verset, majd gyűjtsük össze belőle a versidőket: tél, nyár, jég, sár, csúf, szép, bú, nevetés!

Mondjuk a verset felelgetve, miközben a gyerekek mímés mozdulatokkal mutassák, amiről az adott sor szól! Pl.:

Ideje a télnek, – fázunk, hideg van

ideje a nyárnak, – lubickolunk a strandon

ideje a jégnek, – csúszkálunk a jégen

ideje a sárnak, – nehezen lépünk, beleragadtunk a sárba

ideje a csúfnak, – rémes pofát vágunk

ideje a szépnek, – mosolygós arccal megszépülünk

ideje a búnak – szomorú arcot mutatunk

és a nevetésnek. – kacagunk egy nagyot.

Mindezt ötvözhethetjük ritmikus szövegmondással, soronként azonos a ritmus: □□□ | | (ti-ti-ti-ti tá-tá).

A versidőket így is megfogalmazhatjuk: télidő, nyáridő, jégidő, sáridő, csúfidő, szépidő, bánatidő, nevetésidő.

Beszélgessünk ezekről az időkről! A vers első feléről még könnyű beszélni: Kinek mit jelent a télidő, nyáridő? Mivel jár a jégidő, sáridő?

A vers második része már nehezebb témát érint: Mikor látunk valamit/valakit csúnyának?

Mikor látunk valamit/valakit szépnek?

Mikor vagyunk szomorúak? Mikor vagyunk vidámak?

Mikor érezzük úgy, hogy most csak búsulni tudunk, nem is lehetnénk vidámak?

Mikor érezzük úgy, hogy akármilyen bánatunk van, akkor is nevetni fogunk?

Képböngésző, csipegető

Eszközигény: Padonként kis tálkányi mag (rizs és búza/bab), számítógép, digitális tábla

Nézzük meg még egyszer a nyitó oldalpár képét (58–59. o.), és figyeljük meg, mit látunk még az idő jelein kívül! Mi lehet az esőcseppek és a hópihék között? (magok)

Magok, de milyen magok? Madarak, de milyen madarak?

Adjunk a gyerekeknek páronként, asztalunként egy-egy kis tálka magot, amiben rizs, búza vagy bab van összekeverve! Minden tálkában tíz-tíz rizsszem legyen. Melyik páros a legügyesebb: Ki válogatja ki hamarabb, és számolja meg a rizsszemeket?

Tippeljenek a gyerekek, milyen madarak szerepelnek a képen!

Majd nézzük meg a *Csipegető* című tankocka madarait, és válasszuk ki, melyik madár szerepelhet a képen!

Olvassuk fel Szepesi Attila *Csipegető* című versét, és a gyerekek figyeljék meg, milyen madárneveket hallanak! (csíz, pinty, búbic)

Felfedezték-e mind a hármat? Akár igen, akár nem, olvassák el a verset, és keressék meg benne a madárneveket!

Majd csoportosítsuk a *Csipegető* című tankocka képeit a versben szereplő és nem szereplő madarak szerint! (Nem szerepelnek a versben, de közismert madarak: házi veréb, fekete rigó, kék cinege.)

Kattints ide!

Verscsipegető

Miért érdekes a vers? Mit fedezhetünk még fel benne a madarakon kívül? (rövid sorok, két szótag egy sorban, egyetlen sorban egy szótag, minden magánhangzó: i vagy í)

Ha megkeressük a mondathatárokat, könnyebb értelmezni a verset. Rájövünk, hogy ez egy beszélgetés:

- Kis csíz, mit csípsz?
- Kis pinty, mit sírsz?
- Mit rísz, bíbic?
- Itt is, friss víz, friss víz s tíz kis rizs!
- Rizs is?
- Rizs is!
- Így víg tíz csíz, tíz pinty s tíz kis bíbic!
- Hízik?
- Hízik!

A beszélgetésben részt vehetnek a madarak és a madarakat etető, itató gyerekek, felnőttek. Osszuk be a párbeszédet szerepek szerint, és beszélgessünk így! A madaraknak kevés szó jut, ők inkább csak csipegetnek.

A vers egyszerre párbeszéd és nyelvgyötrő is. Próbáljuk meg előbb lassan, tiszta kiejtéssel, folyamatosan olvasni! Majd ismételjük meg gyorsabban, és egyre gyorsabban! Ki tudja a legügyesebben „csipegetni” a verset? Ő lesz a főcsipegető.

Madáretető, madáritató

A madarakat sokan etetik a téli időszakban, gyerekekkel madáretetőt is szoktunk készíteni, amit továbbra se hanyagoljunk el (ha télen dolgozzuk fel a verset, készíthetünk egyszerű madáretetőt)! Arról viszont kevesebb szó esik, hogy az élelem mellett friss ivóvízről is gondoskodni kell. Télen, főleg fagy idején a madarak nehezen találnak vizet, ezért fontos, hogy naponta többször is langyos vizet biztosítsunk nekik. Ráadásul a vízfürdő a tollzatuk tisztán tartásához kell, ezért látunk télen is fürdőző madarakat. Az etetést tavasz elején abbahagyjuk, az itatóra viszont nyáron is szüksége van a madaraknak: szomjoltásra és frissítő fürdőzésre. Az itató fontosságáról, az itatóban fürdőző kis madarokról fontos információkat, képeket és videókat találunk az alábbi cikkekben:

- Az etető fontos kiegészítője az itató:

Kattints ide!

- Gondoskodjunk madáritatóról nyáron is!

Kattints ide!

Érdeemes megnézni egy-egy videót, és felkészülni a kis madarak téli etetésére-itatására, illetve nyári itatásukra.

IGAZSÁG NYOMÁBAN

Így vagy úgy

Eszközigeny: Számítógép, digitális tábla

Nézzük meg az *Így vagy úgy* című tankocka képeit. Figyeljük meg a párokat: egyik így viselkedik, másik úgy! Melyik így, melyik úgy? Melyik hogyan, melyik miért?

Kattints ide!

Keressük meg a cica-, kutya-, mókus-, baba-, tesó- és bohócpár viselkedésében a különbségeket! Ahol lehet, fogalmazzák meg a gyerekek azt is, hogy az egyik miért viselkedik így, a másik úgy!

Alakítsunk élethelyzeteket, és a gyerekek mutassák mozdulatokkal a különbséget! Pl.:

- a horgász egyszer így várja a kapást,   egyszer úgy
- a gyerek egyszer így megy a suliba,   egyszer úgy
- egyszer így eszem az ételt,   egyszer úgy
- egyszer így nézem a kirakatot,   egyszer úgy
- egyszer így érzem magam,   egyszer úgy

Olvassuk el Weöres Sándor *Így meg úgy* című versét! Figyeljék meg a gyerekek, ki az, aki egyszer így, egyszer úgy viselkedik!

Milyen az irigy ember? Miért nem lehet neki hinni?

Milyen a hazug ember? Neki miért nem hihetünk?

Kinek hihetünk? Honnan tudhatjuk, hogy valaki igazat mond, vagy nem?

Tudjátok-e, mit jelent a *mirigy* és a *lúg* szó?

- mirigy: kis csomó a testben (pl. szájban), ami váladékot (pl. nyálat) termel
- lúg: maró hatású anyag, a szappanban, tisztítószerekben is lúg van.

Ha megfigyeljük, az erősebb rímhatás miatt a költő néhány szónak megváltoztatta a helyesírását. Így lett az irigyből *irígy*, a mirigyből *mirígy* vagy a hazugból *hazúg*.

Figyeljük meg a rímpárokat: *irígy/mirígy*, *így/higgy*, *hazúg/a lúg*, *úgy/tudj*.

Ettől a vers igazságtartalma nem változott meg, inkább erősödött.

Mi jobban átalakítottuk a verset. Hát nem mindegy, hogy így vagy úgy? Keressék meg a gyerekek a hamis megállapításokat, és javítsák ki az alábbi szövegben (felolvashatjuk vagy kivetíthetjük hozzá az átalakított szöveget):

Kedves ember az irígy,
Torkán édes a mirígy,
Egyszer úgy, egyszer így,
Az irígynek mindig higgy.

Igaz ember a hazúg,
Nyelve tisztít, mint a lúg,
Egyszer így, egyszer úgy,
Hogy igazat te is tudj.

Igen vagy nem

Talán ismerik a gyerekek a barkochba játékot, talán nem. Itt az ideje megtanítani nekik néhány egyszerű feladvánnyal. A játék lényege, hogy az egyik játékos gondol valamire, a másik pedig egyszerű kérdésekkel, amikre igen vagy nem a válasz, próbálja kitalálni, mi az.

Pl. gondoljunk a mókusra.

K: Élőlény?

V: Igen.

K: Növény?

V: Nem.

K: Állat?

V: Igen.

K: Vadon élő állat?

V: Igen.

K: Erdőben él?

V: Igen.

K: Szarva van?

V: Nem.

K: Fán él?

V: Igen.

K: Repül?

V: Nem.

K: Ugrál?

V: Igen.

K: Nagy farka van?

V: Igen.

K: Mókus.

Mi az igaz?

Nem minden kérdést ilyen könnyű eldönteni. Vannak kérdések, amikre nem is tudunk pontosan válaszolni, vagy amikre többféle válasz is adható. Így járt Lóci is egyszer. Olyat kérdezett, amire mindenki másképp válaszolt a családból. Figyeljék meg a gyerekek, hogyan!

Olvassuk fel Miklya Luzsányi Mónika *Igaz istentisztelet* című történetét!

Majd beszélgessünk:

Mit kérdezett Lóci? Miért nehéz ez a kérdés?

Mit mondott Sára?

Mit mondott apa?

Mit mondott anya?

Szerintetek melyik a helyes válasz? Kinek van igaza? Vagy mindegyik igaz?

Hol, hogyan találkozhatunk mi Istennel?

Kérdésparti

Olyan kérdés is létezik, amire a felnőttek sem tudják a választ. Ilyenkor nem baj, ha beismerjük ezt. A kérdések válaszokat és új kérdéseket szülnek. A kíváncsi ember folyton kérdez. A gyerek is kíváncsi, így ismeri meg a világot.

Rendezzünk kérdéspartit! Tegyenek fel a gyerekek olyan kérdéseket, amire nehéz válaszolni! Tehetik mindezt szóban vagy írásban, kis cédulákon. A cédulákat összegyűjtjük, és véletlenszerűen húzunk egy-egy kérdést egy kalapból. Így még izgalmasabb, milyen kérdések bukkannak elő, és tudunk-e rájuk válaszolni. A válaszokat együtt kereshetjük a gyerekekkel.